

Valitus koskien Pohjois-Suomen aluehallintoviraston myöntämää pohjaveden ottamis- ja valmistelulupaa Viinivaara-Kälväsvaara-alueella

KH 20.12.2023 § 452
2509/00.04.03/2023

Valmistelija

Kaupunginjohtaja Tomi Timonen p. 050 4548230

Luparatkaisu

Pohjois-Suomen aluehallintovirasto on ympäristölupapäätöksellään Nro 166/2023 Dnro PSAVI/716/2017 myöntänyt Oulun vesi -liikelaitokselle (Oulun kaupunki) luvan pohjaveden ottamiseen Viinivaara-Kälväsvaara-alueella ja luvan valmistella hanketta tietyin ehdoin.

Muutoksenhakuviranomainen:

Vaasan hallinto-oikeus

Korsholmanpuistikko 43, 4. krs (käyntiosoite)

PL 204, 65101 Vaasa (postiosoite)

sähköposti: vaasa.hao@oikeus.fi

puhelinvaihe: 029 56 42 611

Valitusaika päättyy 28.12.2023.

Luparatkaisussaan aluehallintovirasto myöntää Oulun Vesi -liikelaitokselle luvan rakentaa hakemuksen mukaiset 11 pohjavedenottamo (3 vedenottamo Pudasjärven kaupungin alueelle ja 8 vedenottamo Utajärven kunnan alueelle) ja kunkin vedenottamoalueen sisäiset putkilinjat (johtolinjat) Pudasjärven kaupungin ja Utajärven kunnan alueilla sijaitseville Viinivaaran ja Kälväsvaaran pohjavesialueille. Samalla aluehallintovirasto myöntää Oulun Vesi liikelaitokselle luvan ottaa näistä pohjavedenottamoista pohjavettä hakemuksesta poiketen yhteensä enintään 9 000 m³/vrk kuukausikeskiarvona laskettuna käytettäväksi yhdyskunnan vesihuollon tarpeisiin Oulun kaupungin vedenjakelualueilla jäljempänä lupamääräyksistä ilmenevästi. Lupa on voimassa toistaiseksi.

Luvassa aluehallintovirasto oikeuttaa myös Oulun Vesi liikelaitoksen ryhtymään jo ennen päätöksen lainvoimaiseksi tulemistä hakemuksen mukaiseen ennakkotarkkailuun, jota on tällä päätöksellä määrätty täydennettäväksi. Ennakkotarkkailu on tehtävä lupamääräyksen 19 mukaisesti täydennetyin sekä Pohjois-Pohjanmaan ja Lapin ELY-keskusten hyväksymän yksityiskohtaisen tarkkailusuunnitelman mukaisesti.

Lisäksi aluehallintovirasto oikeuttaa Oulun Vesi liikelaitoksen ennen päätöksen lainvoimaiseksi tulemistä hakemuksen mukaisiin vedenottamoalueille tehtäviin maasto- ja maaperätutkimuksiin, tarkentaviin koepumppauksiin ja kerrospumppauksiin sekä muihin vedenoton yksityiskohtaista suunnittelua palveleviin tutkimuksiin (kaivonpaikkatutkimuksiin).

Aluehallintovirasto oikeuttaa Oulun Vesi liikelaitoksen liikkumaan maastossa moottorikäyttöisellä ajoneuvolla, ei kuitenkaan Olvassuon luonnonpuiston alueella, valmisteluluvan nojalla tehtäviä toimenpiteitä varten luvassa tarkemmin määriteltävin ehdoin.

Asian aikaisempaa käsittelyä

Pudasjärven kaupunki on aiemmissa päätöksissään suhtautunut vedenottohankkeeseen sen eri muodoissaan kielteisesti. Viimeksi nykyisen lupaprosessin lausuntovaiheessa (KH 27.3.2018 § 102 Pohjaveden ottaminen Viinivaara-Kälväsvaara alueella ja valmistelupa), jolloin kaupunginhallitus totesi, että vedenotto- ja valmistelulupaa ei tulisi myöntää. Perusteluina tälle esitettiin muun muassa, että hanke heikentää tai saattaa heikentää merkittävästi niitä luonnonarvoja, joiden suojelemiseksi alue on sisällytetty Natura 2000 -verkostoon. Vaihtoehtoisia ratkaisuja ei ole hankkeen yhteydessä vielä riittävästi selvitetty. Hankkeessa ei ole otettu riittävästi huomioon alueen kuntien ja paikallisten ihmisten mielipiteitä ja tarpeita. Hankkeella tulee olemaan toteutuessaan jo tämän hetken tiedon perusteella merkittäviä haitallisia vaikutuksia paikallisiin ihmisiin, heidän elinmahdollisuuksiinsa, alueen elinkeinoihin ja ympäristöarvoihin.

Oulunkaaren ympäristölautakunta on samoin kokouksessaan 29.3.2018 § 37 asettunut samalle kannalle, että ”lupaa ei tulisi myöntää Oulun veden esittämälle hankkeelle. Oulunkaaren ympäristöpalvelut pitää kannanotossaan tärkeänä lupaprosessin aikana Varsinais-Suomen ELY-keskuksen kannanottoa luonnonsuojelulain 66 §:n mukaisesta valtioneuvoston käsittelyn vaatimuksesta. Natura-alueiden suojeluperusteina olleita luontotyyppisiä ja niitä edustavien kohteiden heikentämistä ei tule sallia. Lähteissä tapahtuvat muutokset ja purkautuvan pohjaveden määrän vähenemisen vaikutukset näkyvät mahdollisesti vasta pitkän ajan kuluessa.

Jotta lupa voitaisiin myöntää, tulisi varmistaa, ettei pohjaveden riittävyys ja laatu vaarannu pohjavesialueella jo olemassa olevan vesilaitoksen ja muiden käyttäjien näkökulmasta. Luvan myötä alueen nykyisten käyttäjien toimintamahdollisuudet voivat heikentyä oleellisesti. Lisäksi esimerkiksi tarvittavat rakenteet ja muutokset pohjaveden määrissä pitkällä aikavälillä voivat vaikuttaa pohjavesialueen ympäristön luonteeseen, ja siten vaikuttaa haitallisesti esimerkiksi alueen virkistyskäyttöön, porotalouteen ja matkailuelinkeinoon.

Moottorikäyttöisten ajoneuvojen lisääntyvä käyttö alueella rikkoo luonnontilaisen erämaa-alueen rauhaa, jota retkeilijät alueelta hakevat. Luontoretkeilykohteiden tuhoutumista voi aiheutua myös putkisto- ja sähkölinjojen sekä tiestön rakentamisella. Paikallisten asukkaiden mielipiteet on myös otettava huomioon. Vanhoille marjastus-, kalastus- ja metsästysalueille ei saa aiheutua pysyviä haitallisia vaikutuksia. Niitä on paikallisten asukkaiden ja luontomatkailuelinkeinon pystyttävä edelleen hyödyntämään. Lausunnon johtopäätöksissä Varsinais-Suomen ELY-keskus toteaa lausunnossaan, ettei Olvassuon ja Kiiminkijoen Natura-arvoihin vaikuttaville Kälväsvaaran vedenottamoille voida myöntää lupaa ennen luonnonsuojelulain 66 §:n mukaista valtioneuvoston käsittelyä, koska hanke merkittävästi heikentää niitä luontotyyppisiä ja lajeja, joiden suojelemiseksi alue on sisällytetty Natura 2000 –verkostoon.”

Tiivistelmä valituksen perusteista

Pudasjärven kaupungin näkökulmasta nyt luvan saanut hanke ei ole olennaisesti muuttunut aiemmasta. Pohjois-Suomen aluehallintovirasto on nyt myöntämässään luvassa pienentänyt vedenottomäärää 9000 m³/vrk

(luvan hakijan esitys 11 000 m³/vrk) ja tiukentanut joitakin tarkkailumääräyksiä. Silti hankkeen luontoarvoja, alueen elinkeinoja ja virkistysarvoja vaarantava merkitys ei ole vähentynyt. Lisäksi niin lupahakemuksesta, kuin AVI:n päätöksestä on pääteltävissä, että vedenottomäärää tullaan nopeastikin nostamaan luvassa esitetystä, mikäli hankkeen seuranta- ja tarkkailutiedot sen mahdollistavat. Hankkeen taloudellinen kannattavuus esitetystä luvan mukaisessa vedenottomäärässä on todennäköisesti myös kyseenalainen. Missään ei ole säädetty ylärajaa, jolle tasolle vedenottomäärä voitaisiin nostaa. Mahdollista on, että nopeastikin nostomäärä olisi jopa paljon enemmän kuin lupahakemuksessa esitetty. Hankkeessa suunniteltu putkistokoko viittaa myös tähän.

Luvan mukainen ja varsinkin nouseva vedenottomäärä vaarantaa alueen luontoarvoja merkittävästi. Pohjavedenoton todelliset ja pysyvät vaikutukset tulevat näkyviin vasta useiden vuosien tai jopa vuosikymmenten kuluttua pohjavedenoton aloittamisesta. Tällöin merkittävältä osin luontoon kohdistuvat vaikutukset ovat jo peruuttamattomia, eikä jälkikäteen tapahtuva vedenottomäärien laskeminen enää palauta menetettyjä luontoarvoja. Tämä korostaa lupapäätöksen lainmukaisuusarvioinnin tarpeellisuutta, kun vielä otetaan huomioon, että osalle hankkeen vedenottomaista ei voida myöntää lupaa Varsinais-Suomen ELY-keskuksen lausunnon mukaisesti, ennen luonnonsuojelulain 66 §:n mukaista valtioneuvoston käsittelyä, koska hanke merkittävästi heikentää niitä luontotyyppisiä ja lajeja, joiden suojelemiseksi alue on sisällytetty Natura 2000 –verkostoon.

Pudasjärven kaupunki esittää valituksessaan (luonnos toimitettu hallituksen jäsenille oheismateriaalina, valitus julkaistaan pöytäkirjan liitteenä) vedenottoluvan ja valmisteluluvan peruuttamista ja hankkeen palauttamista uuteen valmisteluun sellaisille alueille, jossa Oulun kaupungin varavedenottojärjestelmän toteuttamismahdollisuudet ovat lainmukaisia sekä luontoarvojen että paikallisten asukkaiden näkökulmasta kestäviä ja hyväksyttäviä.

Pudasjärven kaupungin tilaama pohjavesiselvitys (Sweco 31.1.2021)

Pudasjärven kaupunki tilasi asiantuntijatyönä selvityksen kaupungin alueella mahdollisesti hyödynnettävissä olevista pohjavesivarannoista. Selvitystyötä ohjasi kaupungin edustajista koostettu ohjausryhmä. Työn tavoitteena oli selvittää, kuinka paljon Pudasjärven alueen pohjavesiesiintymistä voidaan saada vettä toimitettavaksi muille kunnille. Pohjavesiesiintymistä selvitettiin antoisuudet ja vedenlaadut, joiden avulla rajataan pohjavesiesiintymät, joita voidaan hyödyntää. Konkreettisen hankkeen lähtiessä selvitykseen olisi toki vielä tarpeen tehdä tarkempia lisätutkimuksia, muun muassa tuoreempia antoisuuspumppeuksia ja vedenlaatumittauksia.

Pohjavesialueista rajattiin pois esiintymät, joissa on pieni antoisuus, vedenlaatu on huono jatkokäytön kannalta talousvetenä tai esiintymän hyötykäyttö on kallista esiintymän hankalan sijainnin takia. Natura-alueilla tai muilla alueille, missä pohjavedestä riippuvaisia ekosysteemejä sijaitsee, ei pohjavesiesiintymiä hyödynnetä.

Selvityksen mukaan Pudasjärvellä sijaitsee 77 pohjavesialuetta, joiden teoreettinen antoisuus on yhteensä 113 000 m³/vrk.

Tarkastelu tehtiin aluksi Pudasjärven etelä- ja länsiosiin sekä Pudasjärven keskustan itäpuolen alueelle. Itäosan pohjavesialueet päätettiin jättää pois lopullisesta suunnitelmaratkaisusta, koska ratkaisu olisi edellyttänyt E-luokituksen saaneiden pohjavesialueiden ottamista vedenottokäyttöön. Eteläosan tuotoksi saatiin 10 600 m³/vrk ja länsiosan 7 500 m³/vrk. Pääsääntöisesti vesi on hyvälaatuista ja käsittely koostuu pH ja/tai raudan/mangaaninkäsittelystä.

Kaupunginjohtajan esitys Kaupunginhallitus päättää:
1) hyväksyä (pöytäkirjan) liitteenä olevan valituksen Vaasan hallinto-oikeudelle
2) esittää Oulun kaupungille, että vedenottohanke on tässä muodossaan syytä keskeyttää ja aloittaa uuden toiminnallisesti, taloudellisesti ja ennen kaikkea luontoarvoiltaan kestävämmän hankkeen valmistelu uudelle/uusille alueille. Kuten kaupungin teettämästä pohjavesiselvityksestä käy ilmi, myös Pudasjärven alueella on hyödyntämiskelpoisia vedenottoalueita, jotka eivät sijaitse Natura- tai luonnonsuojelun vaikutuspiirissä.

Kaupunginjohtajan muutettu esitys

Kaupunginhallitus päättää:
1) hyväksyä (pöytäkirjan) liitteenä 5 olevan valituksen Vaasan hallinto-oikeudelle
2) esittää Oulun kaupungille, että vedenottohanke on tässä muodossaan syytä keskeyttää ja aloittaa uuden toiminnallisesti, taloudellisesti ja ennen kaikkea luontoarvoiltaan kestävämmän hankkeen valmistelu uudelle/uusille alueille. Kuten kaupungin teettämästä pohjavesiselvityksestä käy ilmi, myös Pudasjärven alueella on hyödyntämiskelpoisia vedenottoalueita, jotka eivät sijaitse Natura- tai luonnonsuojelun vaikutuspiirissä.
3) tarkastaa tämän pykälän heti kokouksessa

Päätös Muutettu esitys hyväksyttiin. Pykälä tarkastettiin kokouksessa.

Jakelu Vaasan hallinto-oikeus
Oulun kaupunki